

DEEL IV

WENSEN EN BELOFTES VAN GOEDE FEEËN .....?

Ken je de verhalen nog over “wensen” van goede feeën? En wat zijn “wensen” eigenlijk? Zijn wensen bewuste verlangens naar iets waarvan het onzeker is of men het wel verkrijgen kan?

Zin om er een socratisch gesprek over te voeren? We zijn toch met genoeg gesprekspartners? Ga maar eens terug naar het magisch getal “7” uit de inleiding.

De UNESCO-fee sprak een uitdrukkelijke wens uit: “...degelijk filosofieonderwijs voor iedereen”, de VEFO-fee spon een adoptienetwerk van gelijkgestemden, de Resolutie-fee wenste “bekwame filosofische gespreksleiders in de lerarenopleiding”, de curriculumfee was het meterschap goed gezind, de CANON-fee schonk het daglicht, de uitverkoren filosofenfeeën onthulden in 8 lerarenopleidingen een (w)onderwijzewereld....en last, but not least is er de “hartenwens” van onze huidige minister van onderwijs: *“We kunnen en willen er niet alleen voorstaan. We doen dan ook een beroep op het beleidsvoerend vermogen van scholen, hogescholen en universiteiten om in functie van de actualisering van hun onderwijsbeleid samen de noden aan meer ruimte voor filosofische reflectie in onderwijs en vorming in kaart te brengen en er creatieve invulling aan te geven. Laat ons daarbij voor ogen houden dat alleen de kritisch constructieve dialoog ons dichterbij elkaar zal brengen”*.

Zoals ik daarnet al zei:” Zin om er een socratisch gesprek over te voeren?” En bijgevolg in kritische dialoog uit te zoeken : **“Waar is het ons ook weer om begonnen?”** ... **“Waar is het ons als (w)onderwijzer, lerarenopleider om te doen?”**

Als externe projectmonitor -in opdracht van CANON- heb ik tal van sessies met de opleidingsteams kunnen bijwonen en ook tussentijds evalueren. Tot mijn genoegen heb ik kunnen vaststellen dat het aanvankelijke enthousiasme in de loop van het project nog toenam en de wil tot samenwerking sterker uitgroeide naar een spontane, maar zeer professionele groepsdynamische uitwisseling van filosofische vaardigheden.

Meer en meer werd voor de docententeams duidelijk dat filosoferen een hoogst gewenste didactische en persoonlijk verrijkende leer methode kon zijn, die iedereen als lerende op welk niveau dan ook - jong of oud - kan confronteren met zijn “zijnssituatie” en wie of wat men daarin wil zijn. De praktisch geschoolde filosoof fungeerde in dit “zelf-ontdekkingsproces” als bondgenoot-didacticus, tipgever, medespeler, begeleider-in- interactie met het gehele team.

Door het “samen vragen” stellen en zoekend na-denken over **“Waar is het ons in onze onderwijspraktijk om te doen?”**, zag ik hoe alle teams bereid waren heel gedreven te zoeken naar het vinden van de **“(w)onderwijsmethode”** die elke leraar-zelfs *diegene die het met de moedermelk heeft binnengekregen*- kan blijven herbronnen en inspireren van in zijn lerarenopleiding tot aan zijn pensioen. Dit besef zien groeien, was voor iedereen vaak, zoals An Mortelmans het formuleerde met

haar team aan de KHLeuven, “ *een prachtig uit de hand gelopen energie*”. In die zin dat de spontane teamvergaderingen met de filosoof zich dit academiejaar niet lieten beperken in tijd of ruimte.

In het EHSAL-team hoorde ik tijdens hun evaluatievergadering evaluatie de nadrukkelijke wens “ *Laat ons a.u.b. nu niet los!*”

In al de andere teams is er een gelijkaardige dringende wens naar voortgezette navorming en/of begeleiding om het vakoverschrijdend pilootproject als aanzet tot het professionaliseren van bekwame filosofische gespreksleiders in de lerarenopleiding verder te zetten. Docenten en filosofen voelen aan dat het actiepunt een dubbel-positieve impact en meerwaarde heeft in de opleiding. Enerzijds is de methode van het leren filosoferen met kinderen (FMK) ervaren als een ongekende didactische verfrissing, anderzijds is het een unieke oefening in het soevereine denken dat erin bestaat tegelijkertijd zelfstandig en gemeenschappelijk na te denken over leren en onderwijzen. Een verrijkende oefening in meta-denken die de opleiders ook willen meegeven aan hun studenten leraars in-wording.

Dankzij dit pilootproject is er dan ook een niet te stuiten en onverwachte dynamiek op gang gebracht, waarvan ieder team bewust is dat het bereikte potentieel niet mag verloren gaan door de stopzetting van de op gang gebrachte begeleiding en ondersteuning.

Ik hoorde ook **de wens** om op enigerlei wijze en op korte termijn FMK in het curriculum van de lerarenopleiding te integreren : vakgeïntegreerd, (als deel van een) opleidingsmodule, vakoverschrijdend, zelfs opleidingoverschrijdend en/of binnen expertisenetwerken. In deze denkpijlers over mogelijke integratie in het curriculum staat centraal en uitgesproken de vraag naar externe procesbegeleiding van een vakkundig en praktisch geschoold filosoof.

Voorafgaand aan de vraag naar implementatie, is er bijgevolg een andere meer essentiële vraag en die uitgangsvraag is (zoals dokter Nancy Vansielegem het heeft verwoord in haar onderzoek naar FMK): “ ***Wie zijn die ‘wij’, ‘wij’ voor wie filosofie in de vorm van levensoriëntatie van belang is; ‘wij’ die discussiëren, praten en zelfs wetenschappelijk onderzoek willen opzetten over de juiste invulling van filosofie en over de juiste en meest adequate filosofie-indicatoren? Ongeacht of we nu voorstander of tegenstander zijn van Filosoferen met Kinderen, we vinden het vandaag allen belangrijk te reflecteren over de richting die we met ons leven uitgaan.***”

Als we die vragen belangrijk vinden, dan kunnen we niet anders dan ook reflecteren over de filosofierichting die we met onze lerarenopleidingen wensen uit te gaan.

Op de laatste OC-VEFO-vergadering (opvolgingscommissie-VEFO, opgericht in de schoot van de entiteit curriculum- vroegere DVO) hebben de gemandateerde vertegenwoordigers van de VLIR en de VLORHA ook een oproep gedaan om het project verder te zetten, nu het klimaat rijp is en de lerarenopleiders zich aangesproken voelen en openstaan om zich vrij te maken voor meer gerichte en begeleide oefenkansen.

Uitgesproken wensgedachten die een opening creëren naar reële kansen en mogelijkheden voor eigentijds filosofieonderwijs in en vanuit de lerarenopleiding zijn bij herhaling hoorbaar in de verslagen van de opleidingsteams. Ik wil er graag nog even uit citeren:

“Diverse reacties tijdens het verloop en bij de eindevaluatie wezen op het uitzonderlijke belang van dit initiatief: deugddoend, verfrissend, een verademing, vorming op eigen lectorenniveau, een enorme reikwijdte...”

“Wat echter reeds bij aanvang opviel - en ook bevestigd werd in een tussentijdse evaluatie - was de gretigheid waarmee voortdurend de eigen lectorenpraktijk en de gehele opleiding herhaaldelijk op een filosofische wijze getoetst werd. Dit element vormde vanaf de eerste bijeenkomst een thematische rode draad doorheen de Filolo-sessies en liet het specifieke karakter blijken van deze groeiende pedagogische/filosofische onderzoeksgroep.”

“Er is nood aan bijkomende vorming (begeleid door een ervaren filosofisch gespreksleider) met het oog op het effectief aanleren van het begeleiden van een filosofisch gesprek bij hun studenten. Een filosofisch gesprek begeleiden vraagt immers heel wat inzichten en vaardigheden waarin men eerst zelf heel beslagen moet worden. Het proces dat binnen het project ‘haal een filosoof op school’ gegaan is, biedt hiertoe een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde om dit te kunnen realiseren. Er is een vervolgtraject nodig om de ‘finesses van het filosofisch gesprek’ eigen te maken met het oog op een doorleefde ‘overdracht’ van de methode (bv. train-the-trainer, intervisie,...).”

“Het zou immers jammer zijn dat het filosofisch vuur dat in deze lerarenopleiding werd aangewakkerd gaandeweg zou uitdoven door een tekort aan ondersteuning en financiële middelen. Als begeleidend filosoof hoop ik alvast op een duurzaam vervolgtraject van dit begeesterend en exploratief samenwerkingsproject met de lerarenopleiding.”

“Ondertussen zijn leerlingen en leerkrachten vrijwel unaniem positief over de effecten en de bereikte leerdoelen van het filosoferen met kinderen en jongeren. Theoretisch werd de noodzaak van het filosoferen in de klas reeds afdoende betoogd (o.a. in R.Anthone en F. Mortier, Socrates op de speelplaats, Acco, Leuven, 1997, p.23-36), zie www.zenopraktischefilosofie.be Het zou o.a. bijdragen tot de cognitieve en emotionele oriëntering in de schoolse kennis, het plezier in het leren, de persoonlijke vorming en het zelfvertrouwen van leerlingen, het leren leren en het leren reflecteren. Dat dit grotendeels ook klopt met de realiteit bleek uit een (beperkte) bevraging bij 170 directies, leerkrachten en leerlingen uit Vlaamse basisscholen vorig jaar (het rapport ‘Verborgene Gedachten, Initia 2005, zie www.initia.be). Dit onderzoek biedt echter empirisch niet voldoende materiaal om ook te argumenteren dat het van belang is om filosofie in te richten binnen lerarenopleidingen LKO, LLO of LSO naast de andere vakken. Ook in Nederland (‘Delphi onderzoek van het Centrum voor Kinderfilosofie, december 2003-april 2004) werd reeds een rondvraag gedaan met als belangrijkste bevindingen :

- het bestaan van voldoende belangstelling voor het filosoferen in de klas*
- het bestaan van allerlei aanwijzingen dat er belemmeringen zijn om het filosoferen duurzaam in de scholen te ontwikkelen*
- het bestaan van een behoefte in ‘examples of good practices’*

Degelijk empirisch materiaal ontbreekt echter ook hier.

Recentelijk werd het Centrum voor Kinderfilosofie in Nederland terug nieuw leven ingeblazen, zie www.kinderfilosofie.nl . De belangstelling van docenten, leerkrachten, studenten en directies blijft groot, de bereidheid tot verder onderzoek eveneens. In

het Engelstalig gebied is het werk van Joanna Haynes en Karin Murriss in hun organisatie Dialogueworks naar mijn mening toonaangevend : www.dialogueworks.co.uk

In de context van de Vlaamse lerarenopleidingen verschilt de situatie en de plaats van FMK van school tot school. Voortrekkers zijn de Lerarenopleiding Vorselaar, die hier een vak over inrichtte twee jaar geleden in de lerarenopleiding LKO en XIOS hogeschool Hasselt, die een vak FMK inricht als gevolg van dit Canonproject in het derde jaar LLO vanaf volgend academiejaar.”

Tot slot is er nog een bedrijvige fee achter de schermen, de VEFO-coördinatorfee, Karolien De Wilde, een fee die rotsvast gelooft in haar “kristallen bol” en voor ons de volgende beloftes in haar verhaal heeft vertolkt:

DE TOEKOMST?

Op de laatste vergadering van de OC werd geopperd dat het misschien niet nodig is dat er een opleiding komt op ALLE scholen en universiteiten. De hogescholen en GPB die nu in het pilootproject ‘gelanceerd’ zijn, zouden verdere ondersteuning en procesbegeleiding moeten kunnen krijgen, zodat ze hun expertise kunnen uitbouwen en optimaliseren. Op termijn (na één of twee jaar) zouden zij dan een volwaardige module kunnen organiseren, waar ook studenten van andere hogescholen, GPB’s en universiteiten kunnen voor inschrijven. Dit komt tegemoet aan de wensen van de minister op het vlak van samenwerkingsverbanden tussen hogescholen en universiteiten. Zowel De VLIR als de VLHORA staan achter dit idee, en het krijgt ook de steun van de Entiteit Curriculum, die van de minister de opdracht kreeg om de opvolgingscommissie VEFO te installeren en daarover beleidsaanbevelingen te formuleren.

De coördinator (*de bedrijvige fee, dus !*)had contacten met de vier verschillende universiteiten waar een opleiding filosofie bestaat. De verslagen van die overlegmomenten kunnen opgevraagd worden bij de coördinator. Samengevat is de stand van zaken als volgt:

- de UGent maakt binnen de cursus didactiek (van Prof. Tim De Mey) plaats voor een seminarie filosoferen van 9 à 12 uur. Dat zal gegeven worden door Goedele De Swaef. De docent zal betaald worden door de UGent. De studenten uit de richtingen kunstgeschiedenis, wijsbegeerte en archeologie hebben dit als verplicht vak, de studenten uit de kunst-en cultuurwetenschappen kunnen ervoor kiezen
- de VUB bekijkt de mogelijkheden voor een gelijkaardige invulling in de cursus didactiek (van Prof. Eddy Borms). Bij voorkeur wordt dit vak gevolgd door alle studenten uit de Cultuur- en maatschappijwetenschappen. Dat is een cluster van de basisopleidingen Geschiedenis, communicatiewetenschappen, kunstwetenschappen, archeologie, politieke wetenschappen, sociologie, wijsbegeerte, moraalwetenschappen en criminologische wetenschappen.

- De UA Antwerpen zal een cursus filosoferen met jongeren zeker integreren in de cursus vakdidactiek (van Prof. Braeckmans), maar dat geldt momenteel alleen voor studenten wijsbegeerte. Prof. Braeckmans engageert daarvoor ook een expert terzake voor gastseminaries. Prof. Struyf (ook gemandateerde van de VLIR in de OC VEFO) én prof. Braeckmans steunen de idee om het vak ook te geven aan studenten uit de andere richtingen, maar de concrete mogelijkheden daarvoor moeten nog onderzocht worden
- De U Leuven richt een keuzemodule 'filosofische vorming' in voor ALLE studenten in de LO, ook bv de wiskunde en de wetenschappen. Die module zal gegeven worden door Kristof Van Rossem. Bovendien krijgen alle studenten verplicht het vak 'filosofie van opvoedkunde en onderwijs', gegeven door Prof. Cuypers

Aangezien Leuven dit academiejaar begonnen is met een cursus filosoferen voor alle richtingen in de LO, kunnen we de expertise die daar wordt opgebouwd best meenemen als we willen komen tot samenwerkingsverbanden binnen de expertisenetwerken. VEFO zou graag een commissie oprichten met vertegenwoordigers van de hogescholen uit het FiloLo-project, én van de universiteiten, waaronder zeker de KU Leuven. Dat zou niet moeilijk mogen zijn, aangezien Kristof Van Rossem zowel aan de Ehsal als aan de KUL het vak doceert.

CONCRETE VRAAG (de "hamvraag" dus... ?)

Wij willen ongetwijfeld met alle betrokkenen verder reflecteren over de richting die we met de lerarenopleiding wensen uit te gaan. VEFO vraagt dat er aan de lerarenopleiders van het pilootproject, i.s.m. de deskundige filosofen uit het huidige project als externe procesbegeleiders, een "ondersteuning" in tijd, ruimte en vooral middelen wordt toegekend om met hun beloftevolle inspanningen verder te gaan.

Op de laatste OC-VEFO-vergadering (opvolgingscommissie-VEFO, opgericht in de schoot van de entiteit curriculum- vroegere DVO) hebben de gemandateerde vertegenwoordigers van de VLIR en de VLORHA ook een oproep gedaan om het project verder te zetten, nu het klimaat rijp is en de lerarenopleiders zich aangesproken voelen en openstaan om zich vrij te maken voor meer gerichte en begeleide oefenkansen. Zij zullen met hun eigen achterban pleiten voor dit project en onderhandelen om navormingsbudgetten vrij te maken, maar VEFO doet toch een dringende oproep aan de minister om het pilootproject- op enigerlei wijze- nu nog niet op te geven en verder te ondersteunen met mensen(filosofen) en middelen.

Met deze oproep hoopt VEFO, samen met de lerarenopleidingen die in dit proefproject enthousiast betrokken zijn, dat alle mogelijke kansen kunnen en zullen benut worden om de resolutie van het Vlaamse parlement te realiseren zodat het initiatief niet doodbloedt na dit pilootproject, maar de originele élan ervan kan uitgroeien tot een duurzame ondersteuning aan "opvoeden, leren en onderwijzen."

Tot slot nog een overzicht van de te verwachten of te wensen implementatiemogelijkheden van het project

<p><i>Peter Visser,</i> Hogeschool Antwerpen- kleuter, opleiding basis en secundair</p>	<p>1 NIVEAU PBSO</p> <p>Al geruime tijd maken alle studenten die niet-confessionele zedenleer kiezen (als één van hun vakken) in het derde jaar kennis met FMK (3u.). De studenten die zedenleer uitdiepen (d.w.z. 6u. NCZ per week extra volgen), krijgen een intensieve initiatie in FMK van ongeveer een 30-tal lessen.</p> <p>Omdat het aantal deelnemers uit dit opleidingsniveau zeer beperkt was, kan een verdere vernieuwing voorlopig enkel verwacht worden via een individueel lectoreninitiatief.. Er liggen echter nog heel wat SO-terreinen braak om (collectief) verder (o.a. door aangepaste 'toolboxen') te ontginnen.</p> <p>2 NIVEAU PBLO</p> <p>De gevoeligheid voor de praktijk van het filosoferen groeit. Tijdens sessie 4 stelde Kris de cursus voor die hij samenstelde voor het 2de opleidingsjaar. Zijn verzuchting dat de voorlopig toegewezen 6 uren ruimschoots te kort schieten is volkomen terecht. Zeker als het gaat over het in praktijk brengen en het gericht opvolgen van vrije FMK-initiatieven van studenten gedurende de stages e.a. Sam suggereerde vanuit zijn gevoeligheid voor de historische pedagogiek¹ dat er ook hier weer heel wat wijsgerige aanknopingspunten zijn. Mogelijk zit er vanuit dit onderwijssegment een eigen filosoferpublicatie aan te komen...</p> <p>3 NIVEAU PBKO</p> <p>De curriculumwijzigingen gaven Rilke de kans om enkele filosofische krachtlijnen te formuleren. In het kader van het optimaliseren van het opleidingsonderdeel communicatie vormen studenten gedurende het eerste jaar (wisselende) onderzoeksgroepen om de techniek van het filosoferen op niveau van jongvolwassenen op een intensieve manier te</p>
--	--

	<p>oefenen. Tijdens het tweede jaar worden de studenten uitgenodigd om zo veel mogelijk initiatieven te nemen om op niveau van de kleuterschoolpraktijk te filosoferen. Ondersteuningsfora om ervaringen /materialen uit te wisselen zijn hier onontbeerlijk. Het derde jaar focust door 'visiteersessies' gericht op bruikbare praktijkvoorbeelden en verfijnt de gehanteerde methodieken.</p> <p>Besluit:</p> <p>De centrale vraag die (wellicht naast vele andere) immers nog dient beantwoord te worden blijft: Hoe krijgt FMK/J/V de volgende jaren verder concreet en duurzaam gestalte binnen het vernieuwde HA-curriculum voor KO/LO/SO en hoe kan FoS- VEFO/CANON hierbij verder behulpzaam zijn?</p>
<p>An <i>Mortelmans,</i> KHLeuven- <i>opleiding</i> <i>secundair</i></p>	<p><u>Op niveau van de docenten</u></p> <p>De werkgroep van lectoren engageert zich om ook in academiejaar '07-'08 verder samen te komen en beurtelings werkmateriaal aan te leveren. Zij nodigen elkaar ook uit voor het bijwonen van filosofische initiatieven die zij in hun klasgroepen organiseren en geven elkaar feedback op aanpak en begeleidersgedrag. Zij creëren dus voor zichzelf een experimenteerruimte om filosofische impulsen uit te testen en de werkzaamheid ervan kritisch te onderzoeken.</p> <p>Er is nood aan bijkomende vorming (begeleid door een ervaren filosofisch gespreksleider) met het oog op het effectief aanleren van het begeleiden van een filosofisch gesprek bij hun studenten. Er is ook een vervolgtraject nodig om de 'finesses van het filosofisch gesprek' eigen te maken met het oog op een doorleefde 'overdracht' van de methode (bv. train-the-trainer, intervisie,...).</p> <p><u>Op niveau van de studenten</u></p> <p>Hier opteert men voor het ontwikkelen van <u>een leerlijn</u> doorheen semesters 1 tem. 6. Doorheen sem. 1- 4 zal men opteren voor een <u>geïntegreerde aanpak</u>. In sem. 5 en 6 wil men het Filosoferen met Jongeren als <u>een keuzemodule</u> aanbieden.</p> <p>Besluit:</p> <p>De meeste lectoren ervaren een nood aan verdere training m.b.t. inoefenen van begeleidersvaardigheden</p>

	<p>én het aanleren van de methode aan hun studenten. Er is nood aan een vervolgtraject waarbij de finesses van het filosoferen verder ingeoeffend kunnen worden. Hiervoor dienen verschillende pistes verder verkend te worden: train-the-trainer, intervisie, supervisie, samenwerking met expertisenetwerken... De vraag naar financiële omkadering dient in deze context ook gesteld te worden.</p>
<p><i>Willy Poppelmonde,</i> GPB 'De Orangerie' Diest</p>	<p>Hoe organiseren in de lerarenopleidingen in het algemeen?</p> <p>Niveau 1: kennismaking filosoferen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doelgroep: alle toekomstige leerkrachten • Doelstelling: initieel kennismaken met (proeven van) filosoferen met kinderen of jongeren. • Basiscompetenties formuleren • Praktisch: kan gewoon worden geïntegreerd in de bestaande structuur van de lerarenopleiding, bijvoorbeeld als werkvorm in didactiek • Opleiders: de opleiders op dit niveau 1 hebben idealiter zelf minstens een opleiding niveau 2 gevolgd. <p>Niveau 2: specialist filosofische gespreksleiding</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doelgroep: geïnteresseerde kandidaat leerkrachten of leerkrachten • Doelstelling: grondige, doorgedreven vorming en training • Competenties zorgvuldig formuleren; afgestudeerden van deze postmodule beschikken over supercompetenties inzake filosofisch gespreksleiderschap • Praktisch: speciale module die tot erkend getuigschrift of diploma leidt (cf. Elise) • Afgestudeerden kunnen als filosofiecoach worden aangetrokken door scholen SO die zich met filosoferen wensen te profileren; afgestudeerden kunnen ook de opleiding niveau 1 geven. • Opleiders: de opleiders op dit niveau 2 moeten zeer beslagen zijn. Deze opleiding moet degelijk en streng zijn. Dit is cruciaal voor verdere ontwikkeling van het filosoferen in het onderwijs. <p>Bij dat laatste punt komen we bij de vraag naar opleiders niveau 3 als het ware, de metaopleiders. De universitaire filosofievakgroepen moeten hun verantwoordelijkheid nemen inzake het opleiden van deze opleiders van opleiders en coachen.</p>

	<p>Besluit:</p> <p>Hoe organiseren in onze lerarenopleiding, <u>vroeger GPB, nu SLO?</u></p> <p>De specifieke lerarenopleidingen in CVO's beschikken (alsnog) niet over dezelfde autonomie als de specifieke lerarenopleidingen in hogescholen en aan universiteiten. Toch hoeft dit geen reden voor pessimisme te zijn. In de geest van bovengeschetst tweesporen idee kan filosoferen ook in onze opleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • op niveau 1 geïntegreerd worden in het bestaande structuurschema (bv. in DC= didactische competenties , COO= communicatie en overleg, of andere), van waaruit ook andere doelen kunnen nagestreefd worden (bv. de leerkracht als vragensteller). • op niveau 2 aangeboden worden als postmodule lerarenopleiding in bijscholing of nascholing. Onze SLO kan zich daarmee profileren, wil dit verder onderzoeken en ook graag in expertisenetwerken samenwerking daaromtrent zoeken, in binnen- en buitenland. <p>De resolutie en dit Vefo-Canonproject was een goed initiatief. We hopen dat het wordt voortgezet. De sfeer in ons team was goed en vruchtbaar. CVO de Oranjerie blijft kandidaat om verder te participeren</p> <p>We zijn als centrum ook uitdrukkelijk kandidaat om er op eventueel niveau 2 (zie boven) bij te zijn. Specifieke meerwaarde of eigenheid van onze lerarenopleiding zijn onze toekomstige leraren TSO en BSO.</p>
<p><i>Kristof Van Rossem, EHSAL Brussel opleiding basis</i></p>	<p>Over de plaats van FMK in de lerarenopleidingen van de Ehsal, volgen hier enkele voorstellen van scenario's voor de toekomst met erbij de consequenties qua engagement. Het is mogelijks nuttig van elk voorstel de voor- en de nadelen op korte en lange termijn te bespreken.</p> <p>a) FMK wordt gezien als een <u>didactische verfrissing</u> van de bestaande vakken.</p> <p>Consequentie : een navorming kan georganiseerd</p>

worden met de nadruk op didactisch materiaal, tips, het filosoferen in de eigen vakken etc.

- b) FMK wordt gezien als een opleidingsonderdeel ter professionalisering van de docenten met de bedoeling dit in de toekomst in hun contacturen met studenten verder te integreren

Consequentie : een stevigere navorming met ook nadruk op filosofische achtergrondkennis etc.

- c) FMK wordt gezien als een in de toekomst in te richten extra vak, te doceren door een specialist ter zake

Consequentie : het blijft bij sensibilisering en bij integratie in de bestaande vakken

- d) FMK wordt gezien als een in de toekomst in te richten extra vak, te doceren door het eigen korps

Consequentie : navorming wordt verdergezet met de nadruk op gespecialiseerde (mogelijks instelling-overschrijdende) opleiding voor geïnteresseerde docenten

- e) FMK wordt gezien als een vast onderdeel van een bestaand opleidingsonderdeel, vb. RZL.

Consequentie : navorming waar gewenst voor de betreffende docenten

- f) .....

Besluit:

Op Ehsal wordt tenslotte eind augustus 2007 beslist om :

Een doorwerkweekend nascholing in te richten voor geïnteresseerde docenten. Kristof wordt gevraagd dit te begeleiden. In dit weekend worden de 'kneepjes' van het vak aangeleerd.

Een module Filosoferen met kinderen in te richten gedurende een volledige lesweek voor eerstejaars LLO in februari 2008. Kristof wordt gevraagd om dit samen met Jean te begeleiden.

Er is over heel de lijn wel de uitdrukkelijke vraag naar verdere ondersteuning van de implementatie.

De leden zien mogelijkheden op verschillende niveaus:

- Op het niveau van de lectoren:
  - o Er is nood aan een vormingspakket voor lectoren. Een filosofisch gesprek begeleiden vraagt heel wat inzichten en vaardigheden.
    - Vooreerst is er inzicht nodig in de essentie van een dergelijk gesprek. Dit vraagt informatie- en gespreksessies, videovoorbeelden, studie van literatuur, ...
    - Verder moeten mensen beschikken over vaardigheden om deze werkvorm goed te kunnen begeleiden. Het volgen van workshops lijkt hier de aangewezen weg.
    - Enig zicht op evaluatiemogelijkheden is eveneens onontbeerlijk.

We denken hierbij dus zeker aan enkele sessies die begeleid worden door een ervaren begeleider.

- Op het niveau van de studenten:
- lectoren die via de vormingsinitiatieven of via experimentjes in de vakgroep overtuigd zijn geraakt van het belang van filosoferen, zullen mogelijks geneigd zijn om één en ander verder uit te proberen met studenten. Volgende ideeën zijn ofwel al uitgeprobeerd of zijn in volle ontwikkeling: Op het niveau van de studenten:
  - lectoren die via de vormingsinitiatieven of via experimentjes in de vakgroep overtuigd zijn geraakt van het belang van filosoferen, zullen mogelijks geneigd zijn om één en ander uit te proberen met studenten. Een aantal ideeën worden uitgeprobeerd of zijn in volle ontwikkeling in bijvoorbeeld: lessen vakstudie/vakdidactiek fysica, vakdidactiek informatica, lessen pedagogische wetenschappen,... Filosofische probeersels in 3 RZL en 2 uitdieping.

in 3 RZL:

-Op het niveau van de stagescholen

We sturen er op aan dat (vak-)lectoren de stage-opdrachten van hun studenten op die manier zouden sturen dat er bvb. één opdracht bijzit waarbij stagiairs een activiteit uitwerken waarin minstens een aanzet tot filosofisch gesprek met de leerlingen mogelijk is. We menen dat dit goed haalbaar moet zijn indien een begeleidend schrijven vanuit de hogeschool het belang

	<p>van dergelijke filosofische gesprekken voldoende duidelijk kan argumenteren. Dit kan een item worden in de vorming van de mentoren binnen het Stap-project. We zijn ervan overtuigd dat je via deze weg de scholen van het secundair onderwijs kan beïnvloeden.</p> <p><u>-Op het niveau van de nascholing:</u> Ook CompAHS (centrum voor onderzoek, maatschappelijke dienstverlening en professionele ontwikkeling van de Arteveldehogeschool) zou hierin een rol kunnen opnemen. Het aanbieden van vormingssessies of het opnemen van een dergelijke sessie in hun vraaggestuurd aanbod lijkt een zeer zinvol idee.</p> <p>Besluit: Er is nood aan een ervaren begeleider.</p>
<p><i>Eef Cornelissen, KATHO Tielt - opleiding kleuter en basis</i></p>	<p><i>Filosoferen in de opleiding: een stand van zaken (september 2006)</i></p> <p>1) Bachelor Kleuteronderwijs (BAKO) - in godsdienst in 2BAKO - in Nederlands in 2BAKO (met opdracht voor de stage in de 2KK, in het tweede semester wordt er 1 maal per week in de les een filosofisch gesprek gevoerd)</p> <p>2) Bachelor Lager Onderwijs (BALO) - in wereldoriëntatie in 3BALO (module buitengewoon onderwijs) - in Frans in 3BALO (lectuur en bespreking Le petit prince) - ?</p> <p>3) Afstandsonderwijs - Kleuter - in godsdienst - in Nederlands heel beperkt stukje theorie, een filosofisch gesprek voeren op stage is een keuzemogelijkheid in de bachelorproef</p> <p>4) Afstandsonderwijs - Lager</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - in godsdienst - in de bachelorproef <p>Het filosoferen met kinderen is op dit moment dus al in een deel van de vakken geïntegreerd als verplicht onderdeel. De studenten worden tijdens hun stages ook verlicht minstens één filosofische sessie te doen met kinderen. Deze situatie zal naar alle waarschijnlijkheid zo blijven. Een aantal docenten zijn op dit moment wel volop bezig te zoeken hoe ze ook studenten uit het afstandsonderwijs warm kunnen maken voor deze methode. Een echt filosofisch gesprek schrikt hen (zowel student als docent) op dit moment teveel af. Ik citeer letterlijk ; <u>“Als we onze studenten op dit moment vertrouwd kunnen maken met de socratische houding, kan dat in de toekomst evolueren naar een zuiver filosofisch gesprek.”</u></p> <p>Besluit: verdere vorming is dus zeker vereist!</p>
<p><i>Diederik Vandendriessche, KHMechelen-opleiding kleuter en secundair</i></p>	<p>De directie van de KHM zelf had geen vooropgestelde plannen of einddoelen met het organiseren van de workshop voor haar korps. Van een mogelijke implementatie in het curriculum is in gesprekken met de directie nooit echt sprake geweest. Daar werd alleszins niet echt grondig op gereageerd. Anderzijds leeft bij vele deelnemende docenten wel de overtuiging dat het filosoferen noodzakelijk is in de lerarenopleiding, op de allereerste plaats omwille van het ontwikkelen van het kritisch analysevermogen van de eigen studenten en de ruimte die het filosoferen daarvoor vrijmaakt.</p>
<p><i>Richard Anthone en Tim Vrancken XIOS Hasselt-opleiding secundair</i></p>	<p>Citaat en besluit:</p> <p><i>“In de XIOS Hogeschool in Hasselt starten we in het 2de semester met een keuzemodule "filosoferen met jongeren" in de opleiding leraar secundair onderwijs. We hebben bij de voorbereiding vorig academiejaar ondersteuning gekregen van Richard Anthone en Tim Vrancken. Ik (Ria Rector) zal de module geven. De ECTS-fiche van de module is nu klaar, maar de cursus nog niet helemaal. Vorige week was ik op de Canon-studiedag met Marc Colpaert over zijn boek "tot waar de beide zeeën samenkomen", ook die dag bood veel inspiratie voor het filosoferen met studenten.”</i></p>

“Filosoferen, zegt Plato, is een vreemde bezigheid. Bij de goden is er niemand die filosofeert, niemand die ernaar verlangt kennis of geluk te verwerven: ze zijn immers zelf wijsheid. Dieren filosoferen al evenmin, ze verlangen er niet naar iets anders te zijn dan wat ze zijn. Ook vele geleerde mensen filosoferen niet: ze menen dat ze het al weten: ze zijn met zichzelf tevreden en hebben aan niets behoefte; maar wie zich er tussen in bevindt, wie onwetend is, en weet dat hij onwetend is, die filosofeert omdat hij probeert aan zijn toestand van onwetendheid te ontsnappen.”(Carlos Steel –Een apologie voor Plato)

“De werkelijkheid wordt gevormd door de beelden en meningen van de dag.... Tot er iemand wordt weggehaald wordt – tegen zijn zin – en ontdekt dat de werkelijkheid iets anders is dan wat er over verteld wordt. Dat we tot nu toe in schijn geleefd hebben, dan we moeten leren in het verblindende zonlicht te kijken, leren de dingen te zien met andere ogen, die van de geest. Niet om je zalig in die filosofische contemplatie te installeren, maar om terug te keren en aan je medeburgers te zegen dat zij dromen en in illusies leven.” (Carlos Steel- Een apologie voor Plato)

Ik dank allen die aan dit project hebben meegewerkt met de woorden van M.Foucault:

“ (Wat is filosofie)als ze, in plaats van te rechtvaardigen wat men al weet, geen poging is te weten te komen hoe en hoeverre het mogelijk zou zijn anders te denken.”

Magda Borms
Externe monitor VEFO-CANON- project
Koksijde 7 oktober 2007